Developing text retelling skills in reading lessons

Umida Yusupova
Student, Andijan State Pedagogical Institute

Abstract

This article examines the pedagogical and methodological foundations of developing text retelling skills in primary school reading lessons. It analyzes effective methods of working with texts, different types of retelling, and instructional activities that enhance students' oral speech. The article also highlights the role of modern pedagogical technologies in improving learners' independent thinking, logical reasoning, communication skills, and reading comprehension.

Keywords

reading lesson, text, text retelling, retelling skills, primary education, oral speech, text-based activities, reading comprehension, pedagogical technologies, didactic methods, speech development, logical thinking.

O‘qish darslarida matnni qayta hikoya qilish ko‘nikmalarini shakllantirish.

Andijon davlat pedagogika inisituti talbasi
Yusupova Umida Zayniddin qizi

Annotatsiya:

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘qish darslarida o‘quvchilarning matnni qayta hikoya qilish ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik va metodik asoslari yoritilgan. Matn ustida ishlashning samarali usullari, qayta hikoya qilishning turlari hamda o‘quvchilarning og‘zaki nutqini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metod va didaktik topshiriqlar tahlil qilingan. Shuningdek, o‘qish darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, mantiqiy tafakkuri va nutq madaniyatini rivojlantirish imkoniyatlari ko‘rsatib berilgan.

Аннотация:

В данной статье рассматриваются педагогические и методические основы формирования у учащихся начальных классов навыков пересказа текста на уроках чтения. Проанализированы эффективные методы работы с текстом, виды пересказа, а также дидактические задания, способствующие развитию устной речи школьников. Особое внимание уделено использованию современных педагогических технологий, направленных на развитие самостоятельного мышления, логического рассуждения и культуры речи учащихся.

Kalit so‘zlar:

o‘qish darsi, matn, matnni qayta hikoya qilish, qayta hikoya qilish ko‘nikmasi, boshlang‘ich ta’lim, og‘zaki nutq, matn ustida ishlash, o‘qib tushunish, pedagogik texnologiyalar, didaktik metodlar, nutq madaniyati, mantiqiy fikrlash.

Ключевые слова:

урок чтения, текст, пересказ текста, навыки пересказа, начальное образование, устная речь, работа с текстом, понимание прочитанного, педагогические технологии, дидактические методы, культура речи, логическое мышление.

Kirish

Boshlang‘ich ta’limda o‘qish darslari o‘quvchilarning savodxonligini oshirish, nutqini rivojlantirish va mustaqil fikrlashini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, matnni qayta hikoya qilish o‘quvchining o‘qiganini tushunganini namoyon etadigan eng muhim ko‘nikmalardan biridir. O‘quvchi matnni o‘z so‘zlari bilan izchil bayon qila olsa, bu uning lug‘at boyligi, mantiqiy tafakkuri va og‘zaki nutqi rivojlanayotganidan dalolat beradi.

Bugungi kunda boshlang‘ich sinf o‘qituvchisidan faqat matnni o‘qitish emas, balki o‘quvchini o‘qigan matn mazmunini tahlil qilishga, asosiy fikrni ajrata olishga va uni

erkin ifodalashga o‘rgatish talab etiladi. Shu sababli qayta hikoya qilish ko‘nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish dolzarb metodik vazifalardan biri hisoblanadi.

Matnni qayta hikoya qilishning ta'limiy ahamiyati

Qayta hikoya qilish o‘quvchilarning o‘qish jarayonida egallagan bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu jarayon davomida bola matndagi voqealar ketma-ketligini eslab qoladi, qahramonlarning harakatlarini tahlil qiladi va o‘z fikrini ravon ifodalashga harakat qiladi.

Boshlang‘ich sinflarda qayta hikoya qilish orqali quyidagi ko‘nikmalar rivojlanadi:

- o‘qilgan matnni anglash;
- asosiy va ikkinchi darajali fikrlarni farqlash;
- voqealarni izchil bayon qilish;
- lug‘at boyligini kengaytirish;
- bog‘lanishli nutqni rivojlantirish;
- mustaqil fikr yuritish.

Matnni qayta hikoya qilish nafaqat o‘qish darslari, balki boshqa fanlarni o‘zlashtirishda ham o‘quvchiga yordam beradi. Chunki barcha fanlarda matnni tushunish va mazmunini bayon eta olish muhim hisoblanadi.

Qayta hikoya qilishning turlari

Boshlang‘ich ta'lim metodikasida qayta hikoya qilishning bir necha turlari mavjud.

To‘liq qayta hikoya qilish — bunda o‘quvchi matn mazmunini boshidan oxirigacha ketma-ket bayon qiladi.

Qisqartirib qayta hikoya qilish — matndagi eng muhim voqealar tanlab olinadi va qisqa mazmunda ifodalanadi.

Tanlab qayta hikoya qilish — matnning faqat ma'lum qismi yoki biror qahramon faoliyati haqida hikoya qilinadi.

Ijodiy qayta hikoya qilish — o‘quvchi voqealarni o‘z tasavvuri asosida davom ettiradi yoki yangi yakun yaratadi.

Mazkur usullar o‘quvchilarning yosh xususiyatiga qarab bosqichma-bosqich qo‘llanilganda yaxshi natija beradi.

Matn ustida ishlash jarayonida qo‘llaniladigan metodlar

Qayta hikoya qilish ko‘nikmalarini shakllantirishda o‘qituvchi turli metodlardan foydalanishi lozim.

Eng samarali metodlardan biri **savol-javob** metodidir. O‘qituvchi matn bo‘yicha oddiydan murakkabga qarab savollar beradi. Bu usul o‘quvchining matn mazmunini chuqurroq tushunishiga yordam beradi.

Shuningdek, **reja tuzish** usuli ham samarali hisoblanadi. O‘quvchilar matnni qismlarga ajratib, har bir qismga sarlavha qo‘yadilar. Keyinchalik aynan shu reja asosida matnni qayta hikoya qiladilar.

Rasmlar asosida hikoya qilish ham boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun qiziqarli metodlardan biridir. Ayniqsa, 1–2-sinflarda rasmlar bolalarning xotirasini faollashtirib, voqealarni ketma-ket eslashga yordam beradi.

Didaktik o‘yinlardan foydalanish ham yaxshi samara beradi. Masalan:

- "Davomini ayt";
- "Kim tez hikoya qiladi?";
- "Ortiqcha gapni top";
- "Voqealarni tartibga keltir";
- "Qahramonni tasvirla".

Bunday mashg‘ulotlar o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o‘rni

Bugungi kunda interfaol metodlardan foydalanish qayta hikoya qilish jarayonini yanada samarali tashkil etishga imkon yaratmoqda. "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Insert", "Sinkveyn" kabi metodlar orqali o‘quvchilar matnni chuqurroq tahlil qiladilar.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham o‘quvchilar faolligini oshiradi. Audio matnlar, animatsiyalar, elektron taqdimotlar hamda interaktiv topshiriqlar bolalarning eslab qolish qobiliyatini kuchaytiradi.

Bundan tashqari, guruhlarda ishlash o‘quvchilarning muloqot madaniyatini rivojlantirib, o‘zaro fikr almashish orqali matn mazmunini yaxshiroq anglashlariga yordam beradi.

Xulosa

O‘qish darslarida matnni qayta hikoya qilish ko‘nikmalarini shakllantirish boshlang‘ich ta’limning muhim vazifalaridan biridir. Mazkur ko‘nikma o‘quvchilarning og‘zaki nutqini rivojlantirish, o‘qilgan matnni ongli tushunish, mustaqil fikrlash va mantiqiy bayon qilish malakasini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

O‘qituvchi dars jarayonida matn ustida ishlashning turli metodlari, didaktik o‘yinlar hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan unumli foydalansa, o‘quvchilarda qayta hikoya qilish ko‘nikmasi bosqichma-bosqich rivojlanadi. Natijada ular o‘qigan matnni nafaqat eslab qoladilar, balki uni tahlil qilish, xulosa chiqarish va o‘z fikrlarini erkin ifodalashga ham o‘rganadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.

2. O‘zbekiston Respublikasining "Ta'lim to‘g‘risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Davlat ta'lim standartlari va boshlang‘ich ta'limga oid me'yoriy hujjatlari. – Toshkent, 2022.

4. Boshlang‘ich ta'lim konsepsiyasi. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.

5. G‘afforova T., Nurullayeva Sh. Boshlang‘ich sinflarda ona tili va o‘qish savodxonligini o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2023. – 280 b.

6. Fuzailov S., Abdullayeva B., Rahimova M. Ona tili va o‘qish savodxonligi (2-sinf) darsligi. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2023.

7. Fuzailov S., Abdullayeva B., Rahimova M. Ona tili va o‘qish savodxonligi (3-sinf) darsligi. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2023.

8. Fuzailov S., Abdullayeva B., Rahimova M. Ona tili va o‘qish savodxonligi (4-sinf) darsligi. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2023.

9. Jumayev M. Boshlang‘ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 312 b.

10. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2019. – 240 b.

11. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2020. – 256 b.

12. Azimova I., Mavlonova R. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021. – 384 b.

13. Mavlonova R., Rahmonqulova N. Boshlang‘ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiyasi va integratsiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020. – 336 b.

14. PIRLS 2021 International Results in Reading. International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). 2023.

15. UNESCO. Global Education Monitoring Report. Paris: UNESCO Publishing, 2023.